

การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพ ของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี*

Development of a Construction Model and Utilization of Biodiversity Wisdom in Temples and Communities in Prachin Buri Province

พระครูชลธารโสภิต กงแก้ว

Phrakhru Chonlatarnsophit Kongkaew

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: banhoy1234@gmail.com



บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชน ในจังหวัดปราจีนบุรี 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีโดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กล่าวคือ การ พรรณนา และใช้วิธีการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบแผนสวนการศึกษาในเชิงเอกสาร และการศึกษาในภาคสนาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบภูมิปัญญาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การจัดการระดับต้น ระดับกลาง และระดับปลาย โดยแต่ละระดับมุ่งเน้นการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก คือ การพัฒนารายบุคคล การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาชุมชน และการบริหารผลการปฏิบัติงาน ในระดับต้น เน้นการสร้างความรู้ ทักษะพื้นฐาน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระดับกลางมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การพัฒนาเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่าย ส่วนระดับปลายเน้นการพัฒนานวัตกรรม การขยายตลาด และการสร้างความยั่งยืน รูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมตั้งแต่การอนุรักษ์ทรัพยากร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ 2) การใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในวัดและชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรี พบว่ารูปแบบการจัดการยังคงแบ่งเป็น 3 ระดับเช่นกัน โดยระดับต้นเน้นการให้ความรู้พื้นฐาน การฝึกอบรม และการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน ระดับกลางมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่า และการขยายตลาด ส่วนระดับปลายเน้นการพัฒนานวัตกรรม การสร้างแบรนด์ และการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว รูปแบบนี้ครอบคลุมตั้งแต่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงนิเวศ ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายและการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้ชุมชนสามารถนำความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน 3) รูปแบบการสร้างภูมิปัญญาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับปลาย โดยแต่ละระดับมุ่งพัฒนา 4 ด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนารายบุคคล อาชีพ ชุมชน และการบริหารผลการ

*Received August 28, 2024; Revised December 25, 2024; Accepted December 29, 2024



ปฏิบัติงาน ระดับต้นเน้นการสร้างความรู้พื้นฐานและการอนุรักษ์ ระดับกลางเน้นการเพิ่มมูลค่าและสร้างเครือข่าย ส่วนระดับปลายเน้นการพัฒนานวัตกรรมและความยั่งยืน รูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; ภูมิปัญญา; ชุมชน; จังหวัดปราจีนบุรี

Abstract

This research aimed to: 1) To study the wisdom derived from the biodiversity of temples and communities in Prachinburi Province. 2) To study the creation and application of wisdom from the biodiversity of temples and communities in Prachinburi Province. 3) To develop a model for creating wisdom from the biodiversity of temples and communities in Prachinburi Province. The research employed a research and development approach, using descriptive research and in-depth interviews. It included both documentary study and field study. Conduct data analysis through content analysis.

The research findings were as follows: 1. The study on the model of creating wisdom from biodiversity found that it can be divided into 3 levels: initial, intermediate, and advanced levels. Each level focuses on developing 4 main areas: individual development, career development, community development, and performance management. The initial level emphasizes building basic knowledge, skills, and natural resource conservation. The intermediate level focuses on adding product value, developing technology, and building networks. The advanced level emphasizes innovation development, market expansion, and sustainability. This model helps communities utilize biodiversity and local wisdom to sustainably develop their economy and quality of life. 2. The utilization of biodiversity-based wisdom in temples and communities of Prachinburi Province is also structured into three levels. The foundational level focuses on providing basic knowledge, training, and promoting the use of herbal remedies in daily life. The intermediate level emphasizes product development, value addition, and market expansion. The advanced level prioritizes innovation, brand creation, and long-term sustainability. This model encompasses a wide range of activities, including conserving natural resources, developing herbal products, promoting health and eco-tourism, and building networks and collaborations with external organizations. These efforts enable communities to effectively leverage biodiversity and local wisdom for sustainable economic development and an improved quality of life. 3. The analysis of the model of creating wisdom from biodiversity revealed 3 levels developing the 4 main areas. The initial level focuses on building basic knowledge and conservation, the intermediate level on adding value and building networks, and the advanced level on developing innovations and sustainability. This model enables communities to utilize biodiversity and local wisdom for sustainable economic and quality of life development.

Keywords: The Development Model; Wisdom; Communities; Prachin Buri Province

บทนำ

ธรรมชาติเป็นแหล่งกำเนิดสิ่งมีชีวิตและทรัพยากรที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศที่สมดุล รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ดีได้อย่างยั่งยืน (Kalasaen, and Janpradab, 2024) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาธรรมชาติหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพื่อรักษาความสมดุลของธรรมชาติอย่างมั่นคงยั่งยืนที่สุด ในปัจจุบัน การพัฒนาของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในวงกว้าง เช่น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์บางชนิด หรือการสูญเสียแหล่งที่อยู่ของสัตว์ในขณะเดียวกัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ยั่งยืนส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศท้องถิ่น (Chaisengduean, Ittithumwinit, and Srinet, 2018) ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นในการหาแนวทางที่ยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่นให้ยั่งยืน การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพเท่านั้น แต่ยังมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

จังหวัดปราจีนบุรีมีประวัติศาสตร์ยาวนานในการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาโรคและดูแลสุขภาพ อันเป็นผลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมา ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้จังหวัดนี้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง วัดและชุมชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากการขยายตัวของพื้นที่เมือง การเกษตรที่ไม่ยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพจึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่เข้มแข็ง เช่น การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน การเก็บเกี่ยวสมุนไพรอย่างรับผิดชอบ การจัดตั้งเขตอนุรักษ์ธรรมชาติ และการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การศึกษาและการส่งเสริมความรู้ในชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่สำคัญในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพรและพันธุ์พืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและดูแลสุขภาพได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ครอบคลุมตั้งแต่การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป ไปจนถึงการประยุกต์ใช้พืชพรรณหลากหลายชนิด การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนและสมดุลกับธรรมชาติของชุมชน การศึกษาองค์ความรู้เหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการและวิธีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การขยายตัวของเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งล้วนส่งผลให้องค์ความรู้และทรัพยากรท้องถิ่นเสี่ยงต่อการสูญหาย ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี" จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้จะนำไปสู่การสร้างแบบจำลองที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่ ให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการ



เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การวิจัยยังมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชนปราจีนบุรี

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในวงกว้างยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ (Namnai et al. 2023) เช่น การยอมรับในสังคมสมัยใหม่ การสืบทอดองค์ความรู้ และการผสมผสานกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ในขณะเดียวกัน ก็มีโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในบริบทของสังคมปัจจุบัน จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความตระหนักว่า การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาด้านสมุนไพร มีความสำคัญถึงการวางแผนพัฒนาและนำเสนอภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรี โดยอาศัยกระบวนการตามแนวทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนา ให้ไปในทิศทางที่เหมาะสม เป็นการบูรณาการอย่างมีความรับผิดชอบ มาจากจิตใจภายใน ก่อให้เกิดผลกระทบต่องานแวดล้อมและระบบนิเวศน้อยที่สุด มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ การใช้สมุนไพร พืชผักสวนครัว และไม่ยัยยันในชุมชน ให้แก่ประชาชนท้องถิ่น เพื่อศึกษาภูมิปัญญา การสร้างและการใช้ภูมิปัญญา จากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี และนำไปพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาในการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ กับการบูรณาการการใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร เพื่อให้เกิดรูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี” เป็นการวิจัยและวิเคราะห์ (Research & Analysis) โดยใช้การวิจัย (Research) ในการสำรวจ วิเคราะห์ สภาพปัญหาและใช้การพัฒนา (Analysis) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี วิเคราะห์ ประเมินผล สรุปผล ในการเก็บข้อมูล มีกระบวนการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับ ความหลากหลายทางชีวภาพ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับหมอพื้นบ้าน แนวคิดเกี่ยวกับพืชสมุนไพร แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการจัดการความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสมุนไพร

ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 19 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ ที่ทำงานหรือมีส่วนร่วมในการการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพ ของวัดและชุมชนใน จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 5 รูป กลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของกลุ่มสมุนไพรมานคงบึง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 6 คน กลุ่มผู้นำชุมชน นักพัฒนา ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส จำนวน 3 คน กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 3 คน กลุ่มนักวิชาการทางด้านการพัฒนาสังคม จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี นำผลการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มเฉพาะ มาแยกตามวัตถุประสงค์ ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทยอย่างไร โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และเกิดแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทย การสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มเฉพาะ มาแยกตามวัตถุประสงค์ ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีอย่างไร โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และเกิดแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีที่เหมาะสมที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 ประชุมกลุ่มเฉพาะ นำข้อมูลที่จากการศึกษาจัดการประชุมกลุ่มเฉพาะเพื่อนำเสนอผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผล และรายงานผลการวิจัย สรุปและนำเสนอผลการศึกษา โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบของปัญหา กิจกรรม และแนวทางการพัฒนารูปแบบบรรทัดฐานของกลุ่มสมุนไพรมานคงบึง ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ชุมชน ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีสรุปได้ว่าการจัดการภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติในสามระดับหลัก ได้แก่ การจัดการต้นน้ำ การจัดการกลางน้ำ และการจัดการปลายน้ำ ซึ่งครอบคลุมการใช้สมุนไพร การอนุรักษ์พืชพรรณพื้นเมือง และการพัฒนาอาชีพในชุมชน โดยแต่ละระดับมีการจัดการที่มุ่งเน้นการสร้างคามยั่งยืนและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ดังนี้

การจัดการต้นน้ำ เน้นไปที่การวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาอาชีพด้านสมุนไพรในชุมชน โดยมีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลชนิดของสมุนไพรท้องถิ่นที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ การจัดการพื้นที่เพาะปลูกสมุนไพรอย่างเหมาะสม รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน และการพัฒนาระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งหมดนี้เพื่อรักษาคุณภาพและสารสำคัญในสมุนไพร การสร้าง

เครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตสมุนไพรในชุมชน และการส่งเสริมทักษะและความรู้ของสมาชิกในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับอาชีพด้านสมุนไพร

การจัดการกลางน้ำ มุ่งเน้นที่การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสมุนไพรท้องถิ่น ชุมชนมีการรวบรวมและคัดเลือกสมุนไพรคุณภาพดีจากเกษตรกร มีการแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภท เช่น ชาสมุนไพร ยาหม่อง และเครื่องสำอางสมุนไพร การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ และการพัฒนาการตลาดก็เป็นอีกส่วนสำคัญ รวมถึงการพัฒนาทักษะและความรู้ของสมาชิกในชุมชน ผ่านการอบรมและการถ่ายทอดความรู้ ชุมชนยังมีการจัดการด้านโลจิสติกส์และการกระจายสินค้า เพื่อรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนในการดำเนินงาน

การจัดการปลายน้ำ เน้นการเพิ่มมูลค่าและสร้างความยั่งยืนให้กับการประกอบอาชีพด้านสมุนไพร โดยชุมชนมีการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีการสร้างแบรนด์ การพัฒนาระบบการตลาดทั้งออฟไลน์และออนไลน์ การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การจัดการความรู้ และการพัฒนานวัตกรรม มีการจัดการด้านการเงินและการลงทุนที่เหมาะสมเพื่อขยายกิจการและสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนในระยะยาว

การจัดการภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรี ครอบคลุมตั้งแต่การวางรากฐาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการจัดการด้านการตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรท้องถิ่น ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างความยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดการภูมิปัญญานี้แบ่งออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ การจัดการต้นน้ำ การจัดการกลางน้ำ และการจัดการปลายน้ำ ซึ่งแต่ละระดับมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับชุมชน

ในระดับต้นน้ำ ชุมชนมุ่งเน้นไปที่การพัฒนารายบุคคล โดยการฝึกอบรมและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ การปลูกสมุนไพรในครัวเรือน รวมถึงการสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายและการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนในระยะยาว

ในระดับกลางน้ำ การจัดการมุ่งเน้นที่การเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรธรรมชาติผ่านการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างแบรนด์และการทำตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะเฉพาะทางในด้านการผลิตและการจัดการธุรกิจ นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงนิเวศในชุมชน โดยการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรและการจัดกิจกรรมที่เน้นการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ในระดับปลายน้ำ ชุมชนมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพร การสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งและการทำตลาดในระดับที่กว้างขึ้น รวมถึงการสร้างความยั่งยืนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงจะช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติที่พวกเขาพึ่งพาอยู่ โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน เช่น การใช้สมุนไพร การจัดการเชิงพื้นที่ และการพัฒนาทางสังคม การพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำความรู้ท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในด้านการใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรและการจัดการเชิงพื้นที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของชุมชน

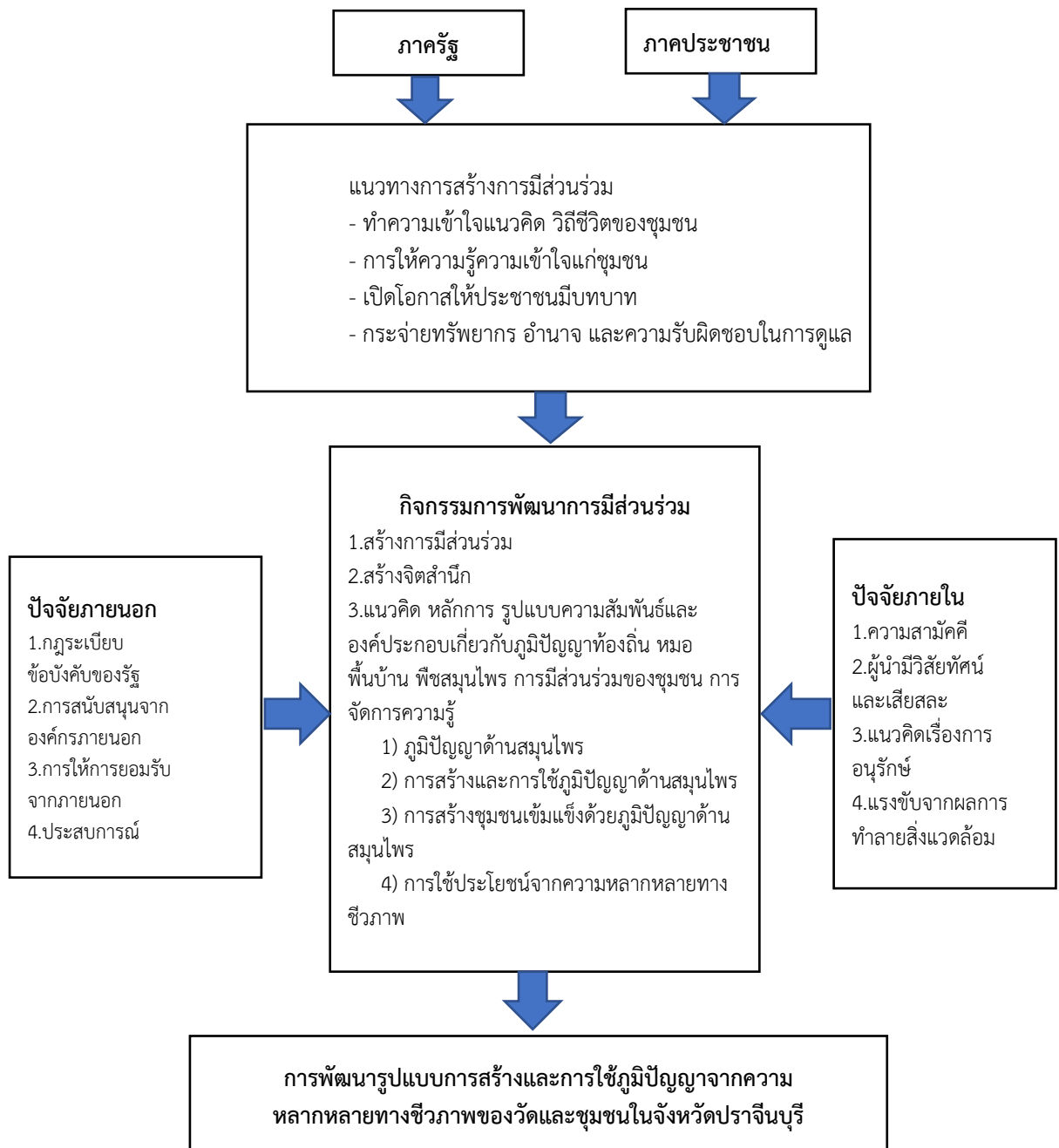
การใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดปราจีนบุรีนั้น แบ่งเป็น 5 ด้านหลัก ๆ ได้แก่ การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การบำรุงสุขภาพ การทำอาหาร การผลิตเครื่องสำอาง และดูแลผิวพรรณ และการทำความสะอาดและสุขอนามัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนำสมุนไพรมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ ชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรและสร้างรายได้จากการแปรรูปสมุนไพร นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์พันธุ์สมุนไพรที่หายากและมีความสำคัญ รวมถึงการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรร่วมกับสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ การจัดการเชิงพื้นที่ในจังหวัดปราจีนบุรีมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน การจัดการต้นน้ำ การจัดการป่าชุมชน และการจัดการสวนสมุนไพร เป็นตัวอย่างของการนำความรู้ดั้งเดิมมาใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การวิจัยยังพบว่าชุมชนมีการพัฒนานวัตกรรมในผลิตภัณฑ์สมุนไพร ร่วมมือกับนักวิจัยและมหาวิทยาลัยในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพสูง

ภูมิปัญญาทางสังคมด้านสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญซึ่งถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพและสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคม การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในชุมชนช่วยสร้างความมั่นคงทางยาและลดการพึ่งพายานำเข้าจากต่างประเทศ ขณะที่การพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการใช้สมุนไพรยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและชุมชน การใช้ภูมิปัญญาทางสังคมในจังหวัดปราจีนบุรียังมีผลในด้านการพัฒนารายบุคคล โดยชุมชนมีการจัดกิจกรรมการศึกษาและฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การใช้สมุนไพรช่วยส่งเสริมสุขภาพกายและจิต และสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ การพัฒนาอาชีพและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ยังเน้นการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการปลูกและจัดการสวนสมุนไพรเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาอาชีพ การแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มและการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการใช้สมุนไพร เป็นตัวอย่างของการใช้ภูมิปัญญาทางสังคมในการพัฒนาอาชีพและชุมชนอย่างสร้างสรรค์

ในด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีมีการวางแผนและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่จำเป็น รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีท้องถิ่นในการผลิตสมุนไพรและส่งเสริมการใช้สมุนไพรในครัวเรือน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงาน โดยมีการจัดประชุมและเสวนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาทางสังคม

ในจังหวัดปราจีนบุรีในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การใช้ความรู้ท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในชุมชน และเน้นย้ำถึงการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติที่พวกเขาพึ่งพาอยู่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่



Picture 1: The New Body of Knowledge

1. แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสามารถเริ่มจากการเข้าใจวิถีชีวิตและความคิดของชุมชน การให้ความรู้ที่ถูกต้อง

และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ พร้อมทั้งกระจายทรัพยากรและอำนาจการตัดสินใจ เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบและการดูแลทรัพยากรในระยะยาว

2. กิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนา การฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึก และการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ สมุนไพรและการเรียนรู้จากหมอฟันบ้าน

3. ปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่สำคัญคือความสามัคคีในชุมชน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และ จิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ กฎหมาย การสนับสนุนจากองค์กร และการยอมรับจาก ภายนอก

4. ผลลัพธ์ของการวิจัย การวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและการผสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การให้ความรู้ การสนับสนุนจากภายนอก และการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างชุมชนที่ยั่งยืนและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ

ความสำเร็จในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยชุมชน ตัวอย่างที่โดดเด่น ได้แก่ การพัฒนาตำรายาแผนไทย ที่ผสมผสานสมุนไพรพื้นบ้านและความรู้วิทยาศาสตร์ ส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น น้ำมันหอมระเหยและชาสมุนไพร ทั้งยังช่วยอนุรักษ์พันธุ์พืชดั้งเดิม เช่น โครงการธนาคารเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งส่งเสริมความมั่นคง ทางอาหารและยา (Pichaiyut, 2019) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่างการใช ทรัพยากรและการอนุรักษ์ โดยต้องมีการวางแผนการจัดการที่รัดกุม เช่น การกำหนดโควตาการเก็บเกี่ยวและ การปลูกพืชทดแทน

2. บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้และอนุรักษ์

วัดหลายแห่งในจังหวัดปราจีนบุรีมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งสวนสมุนไพร การอบรมการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน และการรวบรวมตำราโบราณ วัดยังเป็น แหล่งอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ท้องถิ่น โดยบางแห่งได้พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ทางธรรมชาติ การสนับสนุนภาครัฐ และความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เช่น โครงการวัดกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน (Sukkasem, 2018) เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้

3. การถ่ายทอดความรู้ระหว่างรุ่น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การระบุพืชสมุนไพรและการทำยาสมุนไพร เป็นส่วนสำคัญในการ รักษาความรู้ดั้งเดิม การใช้เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันสมุนไพร และการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการช่วยสร้าง แรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่สนใจเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยโดย Mahidol University (2020) ชี้ให้เห็นว่าการบูรณา การดิจิทัลช่วยเพิ่มการเข้าถึงความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น ยาสมุนไพรและเครื่องสำอาง โดยใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ เช่น การสกัดสารสำคัญเพื่อเพิ่มคุณภาพสินค้า การสร้างแบรนด์และการขายผ่านแพลตฟอร์ม ออนไลน์เป็นช่องทางสำคัญในการเพิ่มรายได้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การจัดทัวร์สมุนไพรในชุมชน สร้างอาชีพใหม่และกระจายรายได้ในชุมชน (Wannakit, 2019)

5. ความท้าทายในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ความท้าทายหลักคือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อพืชสมุนไพร เช่น การลดลงของบางชนิดในพื้นที่เดิม (Chuto, 2021) การวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเทคโนโลยีเพาะปลูกและการสร้างระบบจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตั้งเขตอนุรักษ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพันธุ์พืชท้องถิ่นที่ทดแทนได้

6. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ

การพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีเน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อเสริมความยั่งยืน เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ หมอพื้นบ้าน การทำงานร่วมกับกรมการแพทย์แผนไทยเพื่อพัฒนามาตรฐานสมุนไพร และความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในงานวิจัยสมุนไพรเชิงวิทยาศาสตร์ (Kasetsart University, 2021) นอกจากนี้ ยังมีความท้าทาย เช่น ความแตกต่างในเป้าหมายระหว่างภาคีเครือข่ายและทรัพยากรที่จำกัด ซึ่งการพัฒนาภาคการประสานงานที่มีประสิทธิภาพถือเป็นสิ่งสำคัญ (National Science and Technology Development Agency, 2020)

7. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลสมุนไพร การใช้ GIS ติดตามพื้นที่สมุนไพร และการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ เช่น เว็บไซต์และแอปพลิเคชันสมุนไพร (Department of Local Administration, 2022) นอกจากนี้ การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัย เช่น นาโนเทคโนโลยีในเครื่องสำอางสมุนไพร ช่วยยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทว่า การขาดทักษะและต้นทุนสูงยังคงเป็นข้อจำกัด โดยแนะนำให้จัดอบรมและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี (Chulalongkorn University, 2023)

8. ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ เสริมสุขภาวะ และความสัมพันธ์ในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและหลักสูตรบูรณาการในโรงเรียน (Social Research Institute, Chiang Mai University, 2019) อย่างไรก็ตาม ยังเผชิญความท้าทาย เช่น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2022) การวางแผนที่รอบคอบและสร้างกลไกสนับสนุนจะช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและวัฒนธรรม

โดยสรุป ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการพัฒนาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีทั้งด้านบวกและความท้าทาย การเสริมสร้างอัตลักษณ์และความเข้มแข็งของชุมชน การปรับตัวทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมสุขภาวะเป็นผลลัพธ์เชิงบวกที่สำคัญ ในขณะเดียวกัน ก็มีความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิม และการจัดการกับประเด็นทางจริยธรรมและกฎหมายที่เกิดขึ้น การตระหนักถึงผลกระทบเหล่านี้และการวางแผนจัดการอย่างรอบคอบจะช่วยให้การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

สรุป

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งระหว่างชุมชน วัด และโรงพยาบาล ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรท้องถิ่น การวิจัยชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ในการรักษาโรค พัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การบูรณาการ

ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรเข้ากับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์สมัยใหม่ที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา และสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน การใช้สมุนไพรในชุมชนไม่ได้ เป็นเพียงการรักษาสุขภาพ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านการสร้างงานและรายได้ การจัดการ เชิงพื้นที่และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง เป็นตัวอย่างของการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการฟื้นฟูและรักษาสมดุลของระบบนิเวศท้องถิ่น

การศึกษาเน้นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และเวิร์กช็อปที่จัดขึ้นในวัดและชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสร้าง ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษามรดกทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นกระบวนการที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน การพัฒนารูปแบบการใช้สมุนไพรและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนถึงความสามารถ ของชุมชนในการใช้ความรู้ท้องถิ่นในการสร้างความยั่งยืน และส่งเสริมอนาคตที่มั่นคงสำหรับคนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ควรนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน โดยจัดอบรมให้ความรู้ สนับสนุนกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจ และการพัฒนา ทักษะ ความสามารถในการทำงาน

1.2 หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องควรติดตาม ประเมินผลการนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปใช้ ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนและสามารถปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพของชุมชน ภูมิปัญญาและความ หลากหลายทางชีวภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น หลักพุทธธรรมาภิบาล เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีความสุขอย่างแท้จริง

1.4 ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตามแนวทางพุทธธรรมาภิบาลอย่างครบถ้วน ทั้งด้านกายภาพ ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1 ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัด ปราจีนบุรี ในมิติอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

2 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลาย ทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี เช่น ปัจจัยด้านครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น นอกเหนือจากปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมาภิบาล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านมากยิ่งขึ้น และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน



References

- Chaisengduean, K., Ittithumwinit, S., & Srinet, W. (2018). The Way of Incentive Measures for the Conservation and Sustainable Use of Biodiversity in Thailand. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences)*, 4(Special), 86-102.
- Chulalongkorn University. (2023). *Nanotechnology and Thai Wisdom*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chuto, C. (2021). The Impact of Climate Change on Indigenous Herbs. *Journal of Science and Technology*, 15(1), 78-92.
- Department of Local Administration. (2022). *Management of Local Networks*. Bangkok: Department of Local Administration.
- Kalasaen, U., & Janpradab, S. (2024). Legal Measures on Public Participation in the Administration of Cultural Landscapes. *Pañña Panithan Journal*, 9(1), 1-14.
- Kasetsart University. (2021). *Herbal Research and Community Economic Development*. Bangkok: Kasetsart University.
- Mahidol University. (2020). *The Use of Digital Technology for Preserving Local Wisdom Knowledge*. Research Report. Bangkok: Mahidol University.
- Namnai, K. et al. (2023). The Remodeling of the Curriculum according to the Era of Disruption. *Quality of Life and Law Journal*, 19(1), 161-176.
- National Science and Technology Development Agency. (2020). *Digital Database of Thai Herbal Plants*. Bangkok: NSTDA.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2022). *Policies on the Conservation of Thai Intellectual Resources*. Bangkok: ONEP.
- Pichaiyut, S. (2019). Knowledge Management for Herbal Product Development in Prachinburi Province. *Thai Local Wisdom Journal*, 10(2), 23-45.
- Social Research Institute, Chiang Mai University. (2019). *Local Wisdom and Sustainable Development*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Sukkasem, A. (2018). The Role of Temples in Natural Resource Conservation. *Journal of Local Research and Development*, 5(1), 12-25.
- Wannakit, N. (2019). Promoting Ecotourism in Local Communities. *Journal of Economics and Social Sciences*, 7(3), 31-50.